

เสาคะลุง เพ็ญศรีช่าง อโยธยา

สุจิตต์ วงษ์เทศ

เสาดะลุง เพนียดช้าง อยุธยา

เพนียดคล้องช้าง อยุธยา หลักฐานประวัติศาสตร์โบราณคดีมีมากและหลากหลาย เพราะกิจกรรมยังมีสืบมาถึงแผ่นดินพระพุทธเจ้าหลวง ร.5 มีภาพถ่ายเก่าไม่น้อย

นักโบราณคดีในกรมศิลปากรเองยังรู้ไม่ทั่วเหมือนกันทุกคน แม้รู้บ้างก็รู้ไม่ถึงว่าหัวเสาดะลุงต่างกันระหว่างที่ปักในกำแพงเชิงเทินกับนอกกำแพง เพราะบูรณะคราวก่อน กรมศิลปากรจึงทำหัวเสาดอกบัว (ทรงมณฑป) ไข่นอกกำแพงเชิงเทินดังที่รูปต่อไป

จึงเกิที่กำลังชาวบ้านอยุธยาที่จะให้ความต่างของหัวเสาดเหล่านั้น ดังนั้น ก่อนบูรณะเพนียดคล้องช้าง กรมศิลปากรควรแบ่งปันข้อมูลความรู้สู่สาธารณะให้ทั่วกัน ทั้งคนในอยุธยาและคนทั่วประเทศ จนถึงคนทั่วโลกยิ่งวิเศษ ซึ่งทำได้ไม่ยากโดยผ่านสื่อโซเชียล

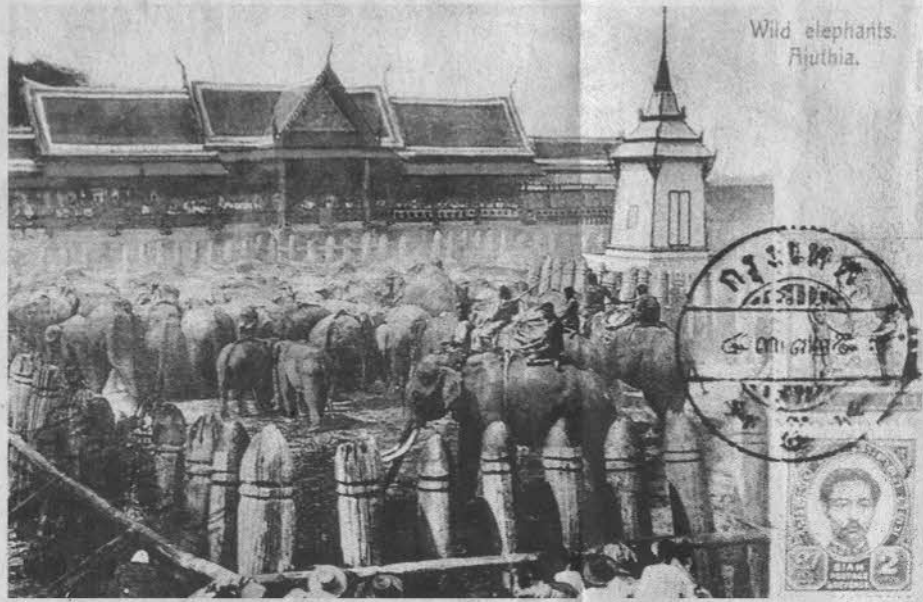
แต่กรมศิลปากรไม่ได้ทำ หรือทำแบบเจ้าขุนมูลนาย (แล้วก่อปัญหาเหมือนที่ผ่านมาหลายครั้งหลายครา) ดังนั้นที่ผู้ใหญ่บ้านท่านหนึ่งพูดตรงๆ จึงสำคัญมาก กรมศิลปากรต้องนอนน้อมรับไว้แก้ไขเปลี่ยนแปลงตนเอง ดังนี้

“การบูรณะจะอ้างอิงภาพถ่ายเก่า ชาวบ้านไม่รู้หรอก เพราะเกิดไม่ทันทำไม่เฝ้ามาทำความเข้าใจกันก่อน”

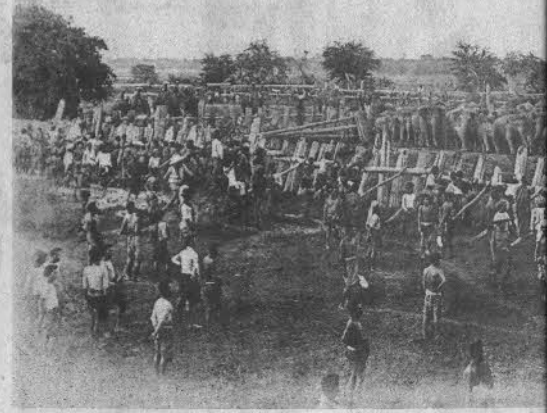
“เวลาที่จะทำบุญที่เพนียดคล้องช้าง ต้องทำหนังสือขออนุญาตไปที่กรมศิลป์ แต่พอกรมศิลป์เข้ามาบูรณะเพนียด ซึ่งถือเป็นสมบัติของชาติของคนไทย ไม่มาสอบถามทำประชาพิจารณ์”

ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 ต.สวนพริก อ.เมืองฯ จ. พระนครศรีอยุธยา ตอบได้เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรที่ดำเนินชาวบ้าน

[รายงานประชาชน วิวาทะบูรณะ “เพนียด” ถึง “คนเลี้ยงช้าง” โดย พันธุ์ทิพย์ ธีระเนตร ใน มติชน ฉบับวันอังคารที่ 4 มิถุนายน 2562 หน้า 13]

Wild elephants.
Ayuthia.

(ซ้าย) ช้างในเชิงเทินเพนียด หัวเสารูปดอกบัวทรงมณฑป อยุธยา สมัย ร.5 พ.ศ. 2448 [จากหนังสือ Postcards of OLD SIAM Singapore 2005. P. 86] (ขวา) ชาวกรุงเสาดัด สมัย ร.5 [ภาพถ่ายจากหนังสือ กรุงเก่าเมื่อกาลก่อน ภาพถ่าย 100 ปีพระนครศรีอยุธยา ของ อรรถดา คอมนตร์ บริษัทสยาม เรนของส์ พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2554]

ช้าง

เพนียดคล้องช้าง เกี่ยวข้องโดยตรงกับช้างซึ่งเป็นสัตว์ได้รับความสนใจยกย่องจากคนทั่วโลก ใครๆ ก็รู้ กรมศิลปากรนั้นแหละรู้ดี เพราะบูรณะเพนียดขายการท่องเที่ยวทั่วโลกมานานแล้ว

แต่การศึกษาเกี่ยวกับช้างมีอย่างน้อย 2 ส่วน ได้แก่ ทางชีววิทยา กับทางวัฒนธรรม

ทางชีววิทยาโดยหน่วยงานอื่นมีความก้าวหน้าเห็นประจักษ์ชัดอยู่แล้ว แต่ทางวัฒนธรรมก้าวหน้าไม่มากเท่าทำโดยกระทรวงวัฒนธรรม เพราะยังมีอีกหลายด้านยังขาดการวิจัยค้นคว้า หรือทำกันในวงแคบๆ รู้ในวงจำกัด เช่น

ผีช้าง เป็นความเชื่อพื้นเมืองอุษาคเนย์ ต้องศึกษาอีกมาก

เทวดาช้าง เป็นความเชื่ออินเดียที่รู้จักทั่วกันในชื่อพระคเนศหรือ

พิฆเนศ แต่ยังมีอีกในนามเทพกรรมหรือเทพปะกำ เกี่ยวข้องกับเชือกคล้องช้างที่เรียกเชือกปะกำหรือไม่? อย่างไร?

เชือกบาศก์ เป็นอุปกรณ์สำคัญอย่างหนึ่งในพิธีกรรมราชสำนักโบราณพบในโองการแช่งน้ำ, ครอบครู-ไหว้ครูนาฏศิลป์และดนตรีไทย เกี่ยวข้องกับเชือกปะกำคล้องช้างหรือไม่?

ค้ำช้าง มีการฝึกช้างใช้งานแล้วส่งขายอินเดีย, ลังกา ตั้งแต่สมัยแรกการค้าโลก เรือน พ.ศ. 1000 หลังสุดสมัย ร.2 ส่งพระสงฆ์ไปลังกาโดยอาศัยเรือของพ่อค้าช้างจากเมืองตรังข้ามทะเลสมุทไปอินเดียได้ ยังศึกษาไม่มาก

หนังตะลุง

หนังตะลุง เป็นหนังตัวเล็ก (ย่อส่วนหนังใหญ่) มีก้นไม้ไผ่เสียบตัวหนัง

ใช้ปักท่อนกล้วยที่วางรวมเป็นมหรสพชาวบ้าน

ชาววัง) มีทั่วไปตั้งแต่ลภาคใต้

ตะลุง แปลว่า เสา

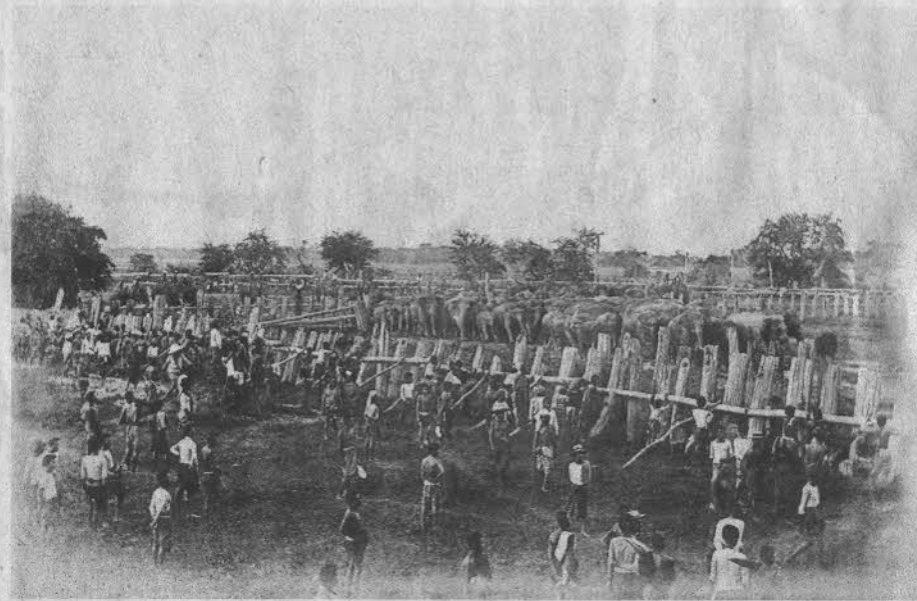
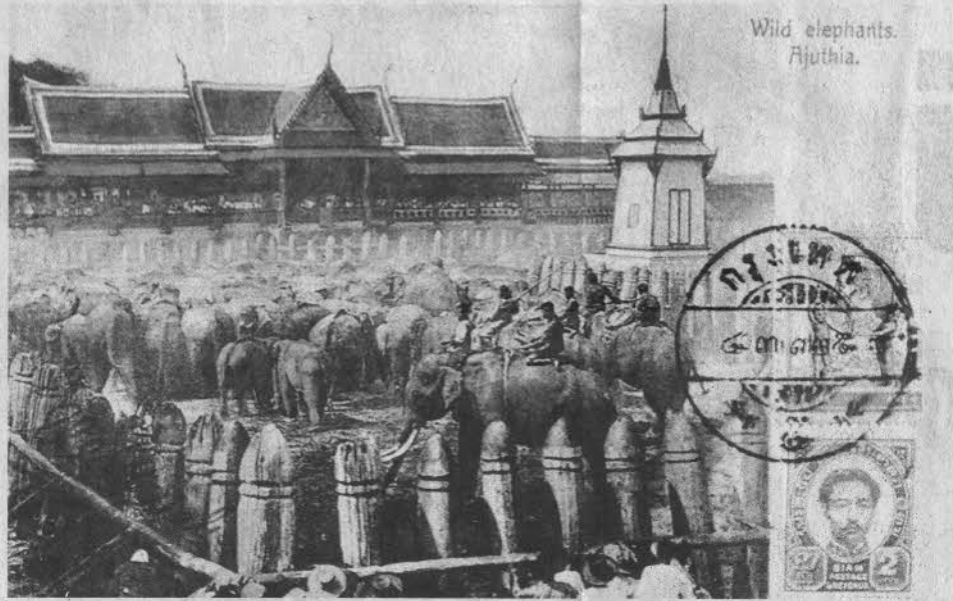
ในตระกูลมอญ-เขมร โหล่มน้ำมูล ถึงจำปาสักใน

[คำว่า กุย (ในชื่อ ย

ชาวกูย) เป็นคำเขมร (

สินค้าส่งขายนานาชาติ

ต้นอยุธยา]

(ซ้าย) ช้างในเชิงเทินเพนียด หัวเสารูปดอกบัวทรงมณฑป อยุธยา สมัย ร.5 พ.ศ. 2448 [จากหนังสือ Postcards of OLD SIAM Singapore 2005. P. 86] (ขวา) ชาวกรุงเก่าเผ่าตุลียงช้างนอกเชิงเทินเพนียด ตะลุงเสาดัด สมัย ร.5 [ภาพถ่ายจากหนังสือ กรุงเก่าเมื่อกาลก่อน ภาพถ่าย 100 ปีพระนครศรีอยุธยา ของ อรรถดา คมอันตร บริษัทสยาม เรนของส์ พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2554]

ช้าง

เพนียดคล้องช้าง เกี่ยวข้องโดยตรงกับช้างซึ่งเป็นสัตว์ได้รับความสนใจยกย่องจากคนทั่วโลก ใครๆ ก็รู้ กรมศิลปากรนั้นแหละรู้ดี เพราะบูรณะเพนียดขายการท่องเที่ยวทั่วโลกมานานแล้ว

แต่การศึกษาเกี่ยวกับช้างมีอย่างน้อย 2 ส่วน ได้แก่ ทางชีววิทยา กับทางวัฒนธรรม

ทางชีววิทยาโดยหน่วยงานอื่นมีความก้าวหน้าเห็นประจักษ์ชัดอยู่แล้ว แต่ทางวัฒนธรรมก้าวหน้าไม่มากที่ทำได้โดยกระทรวงวัฒนธรรม เพราะยังมีอีกหลายด้านยังขาดการวิจัยค้นคว้า หรือทำกันในวงแคบๆ รู้ในวงจำกัด เช่น

ผีช้าง เป็นความเชื่อพื้นเมืองอุษาคเนย์ ต้องศึกษาอีกมาก

เทวดาช้าง เป็นความเชื่ออินเดียที่รู้จักทั่วกันในชื่อพระคเนศหรือ

พินเนศ แต่ยังมีอีกในนามเทพกรรมหรือเทพปะกา เกี่ยวข้องกับเชือกคล้องช้างที่เรียกเชือกปะกำหรือไม่? อย่างไร?

เชือกบาศก์ เป็นอุปกรณ์สำคัญอย่างหนึ่งในพิธีกรรมราชสำนักโบราณพบในโองการแข่งน้ำ, ครอบครุ-ไหว้ครูนาฏศิลป์และดนตรีไทย เกี่ยวข้องกับเชือกปะกำคล้องช้างหรือไม่?

ค้ำช้าง มีการฝึกช้างใช้งานแล้วส่งขายอินเดีย, ลังกา ตั้งแต่สมัยแรกการค้าโลก เรือน พ.ศ. 1000 หลังสุดสมัย ร.2 ส่งพระสงฆ์ไปลังกาโดยอาศัยเรือของพ่อค้าช้างจากเมืองตรังข้ามทะเลสมุทรวินิจฉัยได้ ยังศึกษาไม่มาก

หนังตะลุง

หนังตะลุง เป็นหนังตัวเล็ก (ย่อส่วนหนังใหญ่) มีก้านไม้ไผ่เสียบตัวหนัง

ใช้ปักท่อนกล้วยที่วางราบหลังจอหนัง

เป็นมหรสพชาวบ้าน (หนังใหญ่เป็นการละเล่นในพิธีกรรมของชาววัง) มีทั่วไปตั้งแต่สมัยอยุธยา ทั้งลุ่มน้ำโขงอีสาน, ภาคกลาง, ภาคใต้

ตะลุง แปลว่า เสา ได้จากคำว่าเสาตะลุงสำหรับผูกช้าง เป็นคำในตระกูลมอญ-เขมร โดยเฉพาะของชาวกูย (หรือ กูย, กาย) แถบลุ่มน้ำมูล ถึงจำปาสักในลาว

[คำว่า กูย (ในชื่อ อ.กูยบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ ไม่น่าจะหมายถึงชาวกูย) เป็นคำเขมร (อ่านว่า โก้ย) แปลว่า นอ เช่น นอแรด เป็นสินค้าส่งขายนานาชาติ อย่างน้อยมีค้านอแรดกว้างขวางตั้งแต่สมัยต้นอยุธยา]